

MİLLİYETÇİ SÖYLEMİN HER DEM “POİNE” Sİ** : SAVAŞ TECAVÜZLERİ

Çiğdem AKGÜL*

ÖZET

Bu çalışma, cinsel ve cinsiyetçi bir şiddet biçimi olan tecavüzün milli kimliklerin kuruluşu ve bu kimliğin üyelerini birleştirmedeki gücünü öne çıkarmaya ve esas olarak bütün savaşlarda kadınların ve kadınlığın fiziksel ve teorik olarak silahlaştırılmasına odaklanıyor. Bu argüman çerçevesinde ilk bölüm, ulusal/etnik kimlik söylemlerinin “ötekileştirme”yi besleyen cinsiyetçi imgelerine eğilecek, ikinci bölümüyse bu imgelerin Yugoslavya, Ruanda ve Suriye örneklerinde sarsıcı işleyişinin serimini açacaktır. Makalenin son bölümüyse, değişen savaş retoriği içinde tecavüzün anlamından hiçbir şey yitirmediği bir noktadan seslenmeye çalışacak.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Tecavüz, Kadınlık, Erkeklik.

THE PERMANENT “POENA” OF NATIONAL DISCOURSE: WAR RAPES

ABSTRACT

This article focuses on the power of rape, a kind of sexual and gendered violence and how it creates nationalities and unites its members. According to this framework, the first section points gendered images of national discourses and its power on creating “others”. By underlines how this process transforms women bodies to a weapon of war physically and theoretically The second section draws attention to the potential of these images in Rwanda, Yugoslavia and Syria. In the last section the gendered power and meaning of rape in a changing war rhetoric are emphasized.

Keywords: Nationalism, Rape, Feminity, Masculinity.

Giriş

“Cinsiyetlendirilmemiş bir insan eylemi yoktur.”

(Wendy Brown, 1998:90)

Brown’un yerinde tespiti, -bu makale açısından-, hem milliyetçiliğin kurgulanışı hem de milli/etnik öğelerle örülmüş savaş pratiklerini analiz ederken cinsiyet perspektifinin geçirilemeyecek kadar derin olduğuna işaret eder. Bu noktada ataerkil sistemin kadınlık ve erkekliğe dair kabullerini devralan milliyetçi söylemin, spesifik cinsiyetçi sonuçları olan özel

bir şiddet biçimini beslediğini iddia eden feminist argümanlar önem kazanır (Parker, Summer ve Yaeger, 1992: 3). Örneğin, konuyla ilgili anlamlı bir argümana sahip Susan Brownmiller, kadın bedeninin milliyetçi/etnik savaşlarda erkeğin toplumsal gücünü kanıtlamak için kullanılmasına dikkat çekerken (Brownmiller, 1975), Enloe, tecavüzü erkekleştirilmiş milliyetçiliğin bir aracı olarak tanımlamıştır (Enloe, 2000: 189).

Feminizm sesini yükseltmeden önce, cinsiyetçi bir şiddet biçimi olan tecavüz, ilkel savaşlardan beri süregelen bir işkence biçimi olduğundan, savaşın kaçınılmaz sonucu gibi algılanmış, oysa bunun ataerkil söylem ve algılarla şekillenen bir pratik olduğu ısrarla atlanmıştır. Örneğin, Eski Yunan ve Roma'da kadın erkeğin malı, erkeğin hizmetçisi olarak değerlendirildiği için, savaş galipleri, “düşmanın” malı, toprakları, ganimetlerine ek olarak kadınlarını da alırlar veya eş ya da köle yaparlardı. Truva Savaşı'nı anlatan İlyada'nın bir dizesi de, yerli kadınların savaşçı galip erkekler için bir ödül olarak görüldüğünü işaret eder: “Erkeklerle artık eve doğru yola koyulmak için acele etmemelerini söyleyin. Henüz değil... sadık bir Truvalı kadınla yatmadan değil” (Niarchos, 2006: 280).

Feminist vurgu ve çalışmalarla –vatan sınırı-kadın bedeni ya da anne/ulus gibi eşleştirmelere dikkat çeken analizleri anımsarsak- bu gerçek ciddi farkındalık kazanmıştır. Ancak bu farkındalık, bu şiddetin asırlara inat bekasına nihayet verememiş ve tecavüzün Truva savaşından bugünün Afganistan ya da Suriye coğrafyasına düşen bir parçası olmasını engelleyememiştir. Oysa biliyoruz ki bugün, milliyetçi anlatılar, geleneksel anlamlarının geçerliliğini kaybettiği bir dönemece çoktan girmiştir. Yani, modern devletin tehdit algısı toprakların, başka uluslar tarafından işgaline yönelikken, küreselleşme olgusu sonrasında muğlaklaşan sınırlara paralel bu algı daha belirsizleşir. Daha açık bir ifadeyle, geçişken ilişkilere bağlı olarak milletin varlığını tehdit eden tehlikeler muğlaklaşmıştır. İşgaller, içerideki azınlık grupların etnik mücadeleleri, kuraklık, nüfus artışı gibi bilinmeyen şeyler, milletlerin sonunu getirebilecek tehlikeler olarak tanımlanmaya açıktır artık. Kısacası, tehdit dışarıdan değil, her an her yerden gelebilir. Bu noktada, sınırları belli bir vatan parçasının güvenliğini işaret eden işgal tehdidine sahip modern milliyetçi söylemin ve bunun kadın bedenine atıflar içeren belagatlarının, muğlaklaşan tehditler karşısında geçerliliğini yitirdiği bir durum ortaya çıkar. Peki bu gerçek, bugünün “ulusları”nı kuran milliyetçiliğin yeni söylemlerinin cinsiyetçi içeriğini de silebilmiş ve vatan-kadın namus/tecavüz eşleştirmelerini beraberinde saf dışı edebilmiş midir? Kuşkusuz ki, hayır. Dönüşen savaşlara, güvenlik algılarına, orduların değişen görev ve yapılarına rağmen tecavüzün çatışmaların değişmeyen sahnesi olarak kalabilmesi bunun böyle olmadığına dair en geçerli kanıttır. Coğrafi sınır kavramı etkisini büyük ölçüde yitirse de, ataerkil söylemin koruyan, kollayan, güçlü erkeklik

mitosu ve zayıflığı, kırılabilirliği dişillikle bezeyişi ve -ilk bölümde değinilecek olan-, bu *patriarkal iktidarın* devlete transferi, milliyetçilik kurgusu ile intikam ve cezalandırmayı da içeren meşru şiddetin dönemleri ve değişimleri aşan ezberi olur.

Koruma ve hükmetme misyonun arzusu ile dişilleştirilmiş aciz bir düşman olma korkusu arasında salındığını düşündüğüm *erkek/millet* olma deneyimi, tıpkı Suriye ve Amerika örneklerinde göreceğimiz üzere, bugün de hem savaş tecavüzlerini hem de tecavüz söylemlerini beslemeye hizmet ediyor. Bu anlamda tecavüzün esas olarak etken ve pasif cinsellik imalarına odaklanan bu makale, hem ikinci bölümde Yugoslavya, Ruanda, Suriye'deki etnik tecavüzleri hem de son bölümdeki Amerika-Afganistan savaşının tecavüzlerini yine bu paradigmada açıklamaya çalışıyor. Çünkü, çatışma sırasında yaşanan genelde şiddet, özelde cinsel şiddet, hem milliyetçi hem de ataerkil replikte güçlenen iki remiz üzerinden yürüyor: *Koruyan, fetheden ve dölleyen bir erkeklik ile cinsel aktifliği inkar edilen kadınlık*. Bu karşıtlık, bütün dönemlerdeki ulusal kimliğin sürekliliği için mecburidir ve her iki cins üzerinde asimetrik de olsa¹ baskı ve kontrolü içerir. Bu gerçek, ilk bölümde daha çeşitli örneklerin sunulacağı milli edebiyattan örneklendirilebilir. . Mesela Pakistan militarizmi üzerine çalışan Rubina Saigol, ateş, seks, cinsellik çağrışımlarını taşıyan *mumun* Pakistan ulusal şiir, roman ve filmlerinde çok başvurulan bir imge olduğunu ekler (Saigol, 2008: 167). Arzu nesnesi olarak aşkı/kadın sevgiliyi vurgulayan, mum, bahçe, gül gibi objelerin vatanın yerini aldığı istiare sanatına başvurulması hiç de göz ardı edilecek bir mesele değildir. Zira, bu nesnelere durağanlığı, statikliği daha açık bir ifade ile *pasifliği* dikkat çekicidir. Buna karşılık, *mumun* etrafında süzülen, gülün etrafında dönen aşıklar ise, *eylerlik* içinde olanlardır. Böylece kadın ve vatan bir yandan “sahip olun”manın ve beklemenin *pasifliği* içinde iç içe geçerken, aynı zamanda bu fiiler de milliyetçi anlatıda “dişilleştirilmiş” olur, tabi aynı oranda fethetmek ve ele geçirmek de erilliğin *etkenliğini* kazanır. Böylece, toprağına, evine, yönetimine, silahlarına, yasalarına, ekonomisine ve kadınlara *sahip olunmuş* ve bütün bunların toplamından müteşekkil erkekliği *ele geçirilmiş* düşman bu kurguda dişilleşir.

Bu yüzden özellikle ikinci bölümde “ötekileştirme” politikalarının cinsiyetçi saikler üzerinden işleyişini en çıplak görebileceğimiz Ruanda, Yugoslavya ve Suriye örnekleri açılacaktır. Son bölümse, yenilginin, düzensizliğin, ele geçirilmişliğin “kadınlaştırıldığı” bu süreğen retoriğin, yeni düzenin yeni öteki milletlerini tanımlamaya hizmet eden araç olduğu argümanına eğilecek ve artık, demokrasi, insan hakları, kadın hakları, terörle mücadele adına açılan savaşların da aynı mirastan beslendiği gösterilemeye çalışılacaktır. Yeni “öteki”leri ve “biz”in üstünlüğünü kuran, cinsiyetçi kumaşı eksik olmayan bu söylemin, demokrasi,

özgürlük, uygarlık, insan hakları ve evrensel değerler konusuna vakıf, eril bir etkenlik üzerinden işlediği ve bugünün savaş tecavüzlerinin bu retorikten hiç de bağımsız olmadığı kanısındayım; çünkü savunmasız biçimde “ele geçirilme” söylemi, milletlere zayıf dişlilik tehlikesine işaret eder ve eril bir intikam meşruluğu sağlar. Bu değerlerden ve bu değerler etrafında tanımlanan erkeklikten yoksun “düşman”ların ülkelerinin, ekonomilerinin, yönetimlerinin ve en somut biçimiyle kadınlarının “ele geçirildiği” küresel tarihin cinsiyetçi dinamiklerini de böylece kurmaya başlar. Dolayısıyla bu anlatı, savaş tecavüzlerinin nedeni sebebi ve dönemi ne olursa olsun her savaşın değişmeyen sahnesi olabildiğini ve nasıl her seferinde aynı yakıcılıkta kalabildiğini anlaşılır kılacaktır.

Milliyetçi ve Ataerkil Söylemin Ortaklığı: Kadın Bedenleri

Modern devletin kaçınılmaz bir ürünü olan milliyetçi ideoloji, en kaba tanımıyla, belirli bir grupta ortaklık yaratma amacı taşır. Bu ortaklık, ister “hayal edilmiş bir topluluk” olarak (Anderson, 1990: 33), ister “siyasi imtiyazlara sahip bir grup” (Gellner, 1964: 11) olarak adlandırılın ya da “yapay benzeşmeleri varsayan kimlik” (Smith, 2001: 17) şeklinde tanımlansın, burada esas anlam kazanan, bütün tanımlarda “icat edildiği” aşikar olan bu “yekliği” ikna edici kılanın ne olduğu sorusudur. Bu soruyla, uluslararası disiplinin konusu olamamış bambaşka bir dinamiği, cinsiyetçi sistemi yakalarız.

“Aynı”lığın sembolik kurgusuna bakmak, bu ikna sahnesinin *ramp*²ının cinsiyetçi anlam ve algılar olduğunu netleştirir. MacClintock, Mosse, Pateman gibi milliyetçiliği feminist bir gözle okumaya çalışan kuramcılar, milliyetçi söylemde ulusun bir aile benzetildiğini ve ataerkil sistemde kadın ve erkeğe atfettiği rollerden bu söylemin fazlasıyla yararlandığını vurgulamışlardır (McClintock, 1991: 104; Mosse, 1985). Bu ailede metaforik akrabalığın inşası, “annelik” rolü ile bu rol uğruna milliyetçi proje ve eril arzular arasında adeta bumeranga dönüşen kadın bedeni üzerine temellenir. Yani, milletin mensuplarını bu hayali ortaklıkta buluşturan kavşak, kadın bedenidir. Millet anlamına gelen *nation* kelimesinin Latince “doğum” anlamına gelen “natio” dan evrilmiş olması tesadüf olmadığı gibi (Davidoff ve Hall, 1987: 77), milliyetçiliğin cinsiyetçi anlamlarına işaret eden argümanların haklılığını da arttırır.

Bu nedenle milliyetçi söylem, kadın bedenini, geçmişin bağına sağlayıp, gelecek nesilleri var eden, “bir”liğe süreklilik sağlayacak köprü güzellemesiyle kurguladığı için milliyetçiliğin eril bir hafıza ve bu birliği devam ettirmek için meşrulaştırdığı pratiklerle eril bir tasarıdan ibaret olduğu iddia edilir (Boehmer, 1991). Bu söylemin sadece “anne” metaforuyla, şiddet oyunlarına destek vermesi mümkün değildir. Ne var ki bu güçlü destek,

yine kadın bedeninden azade de değildir. Kadın bedeni, bu kurguda, Afsaneh Najmabadi'nin ünlü ve anlamlı ifadeleri ile aktaracak olursam, “aşkla bağlanıp, sevilecek, yabancının tecavüz ve işgalinden korunup kollanacak sevgili bedeni”ne de dönüşür (Najmabadi, 2000: 132).

Heterotik bir aşkı ima eden, bu yüzden de eril arzusun doyumuna odaklanan ikinci imge, makalenin sorunsalı açısından oldukça önemli. Devletin coğrafi sınırlarının kadın vücuduna benzetilerek cinsiyetlendirilmesi ve cinselleştirilmesiyle kadını ve vatani erkeğin korunmasına tabi kılan bir söylem yaratılır. Ataerkil sistem içinde erkeğin ailede iktidarı elinde tutmasını sağlayan namus, şeref, terbiye gibi ilkeler adı altında kullandığı şiddetin, bu kez aynı ilkeler aracılığıyla devlet adına kışkırtıldığı milliyetçi söylemin bu repliği, savaş tecavüzlerinin fitili olur.

Kadın bedenlerinin eril gözün zevk nesnesi olarak kodlanması, söylemin özünde yatan kadın cinselliğinin ele geçirilmesi gerektiği imasını maskeler; bu gerçeği, erotize edilmiş tutku olarak sunar. Ulusun erkekleri, bu zevk nesnesini arzulayabildiği, bu arzusun da fatihi olabildiği sürece erkekliğini onaylatabilir. Nagel de eril arzusun vatana transfer edildiğini, kadın vücudu ile özdeşleşen imgesel tutkunun toprağa çevrildiğini belirtir (Nagel, 2003). Çağlayan da, kadın bedeninden “vatan sathına genişleyen” bir namus kavramına dikkat çekmiştir (Çağlayan, 2007: 22). Mosse'nin sevgili metafor üzerindeki tespiti de bu argümanlar arasında anlam kazanır. Zira bu tespit, kadın bedeninin nasıl politik bir mesele haline geldiğinin de iyi bir açıklamasını sunar. Mosse, aşkla bağlanıp, korunmayı “hak eden”, sahiplenilmeye “değer” kadın bedeninin, doğurganlığı sağlayan ve kendini ancak vatani için çarpışan bir erkeğe adayan kadın bedeni olduğunun altını çizmiştir (Mosse, 1985: 98-111). Mosse'nin bu önemli işareti, bu şekilde, anne-eş-kız kardeş gibi ulusun “namuslu” olarak tanımlanan kadınlarının, fahişe, lezbiyen gibi diğer kadınların karşısına koyularak kadınlar arasında hiyerarşi yaratıldığını ve yaratılan bu hiyerarşi içinden “onaylanabilir bir cinsellik pratiği” ile “onaylanmayan bir cinsellik pratiği”nin ayrımının da keskince çizildiğini gösterir. Bu yerinde tespitin yanında, burada, gözden kaçırılmaması gerektiğini düşündüğüm, sevgili bedeni metaforu ile ilgili esas dikkat çekmek istediğim bir başka boyut ortaya çıkar. Heterotik bir aşkı imleyen sevgili bedeni, anne metaforunun yaratacağı etkinin üzerine kapatabilmektedir. Çünkü anne, çocuk üzerinde denetim kurabilen, çocuğu yönlendirebilen, görece iktidara sahip güçlü bir figürdür aslında. Bu güçlü imgenin, kirletilmeye ve tecavüze açık bir sevgili bedeni benzetmesi ile adeta silikleştirilmeye çalışılması dikkat çekicidir. Bu anlamda *heterotik aşk- vatan aşkı* eşleştirmesini, milliyetçilik ve ataerkil sistemin “paslaş”tığı köşelerden biri olarak tanımlamak mümkündür. Bu durumda kadın cinselliği sadece ev

içinde,ulusun çocuklarını doğurma amaçlı onaylanır. Bunun dışındaki etken dişil cinsellik, zapt edilmesi, dizginlenmesi gereken bir tehdit ve milli saflığın deformasyonu olarak kabul edilir.

Carol Cohn, cinselleştirilmiş böyle bir milli dilin, medya, sivil, siyasi kurumlar, bilhassa sinema ve edebiyat gibi sanat tarafından ödünç alındığını ve bu yolla günlük dil haline gelerek toplumsal bilince sarmalandığını söyler (Cohn, 1993: 227-46). Cinselleştirilmiş milli dilin en etkili ve yaygın kullandığı alanlardan biri de edebiyattır. Şiirler, şarkı, marşlar ve anlatılarda, kadınla özdeşleştirilen erotik imgeler ve cinsiyetçi roller, millilik tonunda kutsal bir senfoniye dönüşür. “Vatan aşk”ı, “vatan bekaret”i, “vatan namus”unu yücelten bu söylem, hem erkeğe bu aşkın “sahib”i olduğunu hatırlatır hem de erkeği, aşkını “yabancı”nın elinden korumakla, bu uğurda savaşmakla sorumlu tutar. Diğer yandan kadına da tek ve onaylanmış bir sahibi olduğunu hatırlatarak, bu sahibi “milli saflığı bozmayacak bir arılıkla” bekleme görevi yükler. Böylece, milliyetçi söylem ve cinsiyetçi sistem arasındaki, birbirini beslediği görülen, karşılıklılık esasına dayalı bu ilişkide, şiddet, erkekliğin ve yurtseverliğin kaçınılmaz bir unsuru olur. Bu konuda yazılmış kimi şiir, marşlara bakmak, makalede bahsedilen yaklaşım ve ilişkiyi görmek için yeterlidir. Üstelik, bunlar farklı coğrafyalara ait olmalarına rağmen, savaşı yüceltme ve onaylatmak için kullanılan aynı kurgu, yani cinsiyetçi-heteroseksist yapı, birbirine benzemeyen toplumsal koşullarda gelişmiş farklı milliyetçiliklerin ortaklığı olur. Örneğin, 1965 yılında Pakistan bağımsızlık savaşı boyunca, bu kurgu edebiyatta yoğunlukla işlenen bir tema olmuştur.

*Ey vatan, Sen, biz aşıkların etrafında döndüğü bir mumsun
Aşkınla yanan bülbülleriz ey gül! (Saigol, 2008:169).*

II. Dünya savaşı sırasında Alman kadınlarına ise şöyle seslenilmiştir.

*“Alman kadını,
(...)
temiz ve saf kalmalıdır
Budur, kadının en ulu emeli Curt Rosten (Akt. Koonz, 1987: 24).*

Farklı coğrafyaların benzer milliyetçi kurgularının olması gibi, aynı coğrafyada yaşanan iç savaşlarda da cinsiyetlendirilmiş söylem, yenilgi ya da “memleket sevdasının” aracı olabilir. 1959’da Nobel Edebiyat ödülünü kazanan İkinci Dünya Savaşı sırasında İtalya’da Faşistlere karşı yapılan bir isyan hareketine karıştığı için Faşistler tarafından yakalanıp Sicilya adasında Tindari isimli çok küçük bir kasabaya sürgüne gönderilen ünlü

İtalyan şair Quasimado'nun memleketine seslendiği satırlarında da aynı eril cinsel arzunun çağrışımlarına rastlanır. Toprağın kadınlaştırılmasında güçlü belagatlar olarak kullanılan *soymak, yatmak* fiilleri dikkat çekicidir.

*Tindari biliyorum seni,
bugün karşı koyarsın bana ve zorla girersin kalbimin içine.
(...)
o ülke gittiğim her günden derin
gizemli heceleri beslemek için
değişik bir ışık soyar seni, arkasında pencerelerin
giydirilen içinde gecenin,
ve bir başka sevinç benimkinden
yatar yaslanarak sana (Quasimodo, 1995).*

Benzer şekilde Namık Kemal'in 93 harbi sırasında kaleme aldığı "Vayveyla" şiiri, kadın aşkı ve beşeri tutkunun vatana transfer edilmesini "kutsileştiren" en başarılı örneklerden biridir hiç şüphesiz.

*Feminin rengi aksedip tenine
Yeni açılmış güle misal olmuş,
(...)
Giriyor göz yumunca rüyama
Benziyor aynı kendi hülyama
Bu tasavvur dokundu sevdama
Ah böyle gezer mi hiç canan?
Gül değil, arkasındaki kanlı kefen
Sen misin sen misin ey garip vatan!
(...)
Aç vatan göğsünü İlahı'na aç!*

Edebiyat, anlatı, medya vs. aracılığıyla toplumsal bilince, bu zerk ediliş, savaş sırasında yaşanan tecavüzlerin yaygınlığını ve nedenini açıklayamaya yardımcı olduğu gibi, birbiriyle çarpışan erkekler arasında gücün, ele geçirmenin bir göstereni olarak tecavüze "gereklilik" anlamı dahi kazandırdığını gösterecektir. Tecavüz, işte tam da bu algı nedeniyle, savaşın kaçınılmaz sonucu yanılışına takılır.

Cinselleştirilmiş Milli Nefretin Üç Coğrafyadaki Gösterimi

Tecavüz, yukarıda değindiğim cinsiyetçi anlam ve imgelerle yüklü algının kadınlığı tanımlayışının ve kadına biçtiği rollerin, bir zulme nasıl dönüşebileceğini özellikle savaş zamanında belirginleştirerek gösteren bir şiddet biçimidir. Tecavüz, gücün, zaferin ve

düşmana yönelik tanımlamaların hepsini taşıyan, bu bağlamda her türlü nefret duygusunu ve ötekileştirme politikalarını içeren bir şiddet pratiği olarak son derece çarpıcı bir yerde durur. Savaş zamanında tecavüz, çok farklı biçimleri olduğu gibi, farklı amaçlara da sahiptir. Burada, barış zamanında yaşanan tecavüzün farklı ve nispeten şiddetinin daha az olduğunu söylemiyorum, sadece savaş zamanı aynı şiddet ve zulmün farklı amaçlar taşıyabileceğini kastediyorum. Keza tecavüz savaşlarda, erkek askerlerin morallerini attırmak, halkı korkutmak, bir toplumu yok etmek gibi amaçları içermenin yanında kadın nefreti, bir galibiyet ödülü, zafer göstergesi anlamı da kazanır.

İlk kısımda açılan söylemsel analizlerden de çok net anlaşılacağı üzere, kadınlar, bu sistemde ulusun biyolojik üreticileri olarak görüldükleri ve vatandaşlık görevleri ulus için savaşacak oğullar doğurmak ve ulusun kültürel değerlerini çocuklarına aktarmak olarak tanımlandığı için (Yuval Davis, 1997: 7-8), çatışan güçler arasında kadınlar dini, ulusal, etnik kimliği veya gelecek nesli yok edilmek istenen bir grubun ilk hedefi olmaktadır. Vatandaşlık görevi kutsallaştırılmış üreme yetisine sıkıştırıldığından, bu güçleri engellenmek istenen taraf olarak kadınlar etnik temizliği amaçlayan projelerin önemli hedefleri haline gelirler. Çünkü bir grubu yok etmeye yönelik saldırıda tam “başarı” bir daha o düşmanın üremesi ihtimalini ortadan kaldırmak ya da hamile bırakmaya çalışarak soyu kesintiye uğratmaktır. Brownmiller’in “savaş alanına” benzettiği kadın bedeni, galip erkeğin üstünlüğünün, mağlup erkeğin ise yenilgisinin canlı “ispat”ıdır (Brownmiller, 1975:309). Böylece kadın bedenleri tecavüzle, ulusal mağlubiyeti hedeflenen milletlerin hem soyut hem maîn cephesine dönüşürler. Bu noktada keskinleşen paradoks, eril ve dişil rollerin kırılmasını su yüzüne çıkardığı için önemlidir. Çünkü korunmak için cephe gerisinde bekleyen, savaşçı rolünden uzak tutulan kadınlar, aslında çoğu kez bedenleri, kimlikleri, çocukları ve de kocaları için girdikleri mücadelede, çatışmaların hem savaşçısı hem de alanı olmak gibi savaşın en çetin iki rolünü üstlenmişlerdir.³

Bu paradoksun en çarpıcı örnekleri hiç şüphesiz soykırım kapsamında Ruanda ve Yugoslavya’da yaşandı. Her iki savaşta, Yugoslavya’da çoğunlukla Müslüman kadınlara ve Ruanda’da iki taraftan kadınlara bu amaçla sistematik olarak tecavüz edilmiş ve bu savaşların öncesinde ve sonrasında kadın cinselliği ve bedeni üzerinden yürütülen bir propagandanın başka milletlerin “ötekileştirilmesi”ni nasıl kolaylaştırdığı da görülmüştür. Ötekileştirme politikalarının eksik kalmış bu sahnesini tüm çıplaklığıyla açan savaş tecavüzlerinin, devletler/milletler arası savaş ana başlıklarından biri haline getirmiş uluslararası disiplinin, cinsel/cinsiyetçi şiddetin devletlerarası ilişkilerdeki etkisini göz ardı eden yaklaşımını da netleştirir. Örneğin, Ruanda’da savaş öncesinde Tutsili kadınlarla Hutulu erkekler arasında

evlilik çok yaygındı. Bu yapı, savaş boyunca Tutsili kadınların Hutu kimliğinin arılığını deforme ettiği yönündeki bir kanıyı yaymaya ve cinsiyetçi nefreti bu savaşın zehri haline getirmeye hizmet etti. Temel iddia, bu kadınların Tutsili erkekler tarafından Hutu milletin öz dokusunu bozmak için kullanıldığıydı (Green, 2002: 739). Tutsi nefretini yerleştirmenin ilk basamağı olan bu kampanyalarda özellikle Tutsi kadınlarının güzelliğine ve cinsel cazibelerine dikkat çekilerek vatan için taşıdıkları tehlike işaret edildi; sonra da *Hutu erkeklerin onlar için fazla mükemmel oldukları* vurgulandı (Green, 2002: 741). Bu vurguya özellikle dikkat çekmek isterim; çünkü söz konusu kampanyalarda Tutsi kadınlara duyulan cinsel arzu, *aşağılama güdüsüne* dönüştürülerek, Tutsi kadının kışkırtıcılığı etkisiz hale getirilmeye çalışılır. Bu aynı zamanda yukarıda değinilen aktif kadın cinselliğini “tehlikeli” ve milli aflığın deformasyonu şeklinde kodlayan milliyetçi söylemle örtüşen bir yaklaşımdır. Birçok karikatürde, bu tehlike, Tutsi kadınlarının farklı politikacılarla cinsel ilişki biçiminde bulunması şeklinde resmedilmiştir. Yine bunlardan birinde soykırım öncesinde ve sonrasında Ruanda’da bulunan BM Barış Güçleri Komutanı General R. Dallaire, Tutsi kadınlıya seks halinde karikatürize edilmiş, askerleri ve kendisi “bu ağa düşmüş zavallılar” olarak sunulmuştur (Green, 2002). Dört yıl boyunca devam eden bu dil, etnik ve cinsiyetçi nefreti bileylemiştir. Bileynenen kinin dışavurumunu vahşetin mimesisi olarak tanımlamak abartı olmayacağı gibi, hem mağdurların hem tecavüzcülerin anlattıkları, kampanyaların “başarısı”nın delilidir.

*Tutsi kadınlarının ne kadar şehvetli olduğunu görmek istedim.
Bizi ele geçiremeyeceklerini görsünler istedim (Green,2002).*

Hem Ruanda hem de Yugoslavya demografik yapısı azımsanmayacak karma, melez kimlikler barındırır. Bu iki coğrafyayı özgün kılan da bu karma yapı olmuştur. Yani, etnik/milli kimliğin ötesinde yakın bağlar kurdukları, evlilikler geliştirdikleri bir tarihe sahip olan Hırvatlarla Müslümanları, Hutularla Tutsileri tarihin en kanlı katliamlarına imza attırarak kadar dönüştüren şey nedir? Milli kimliklerin eş, komşu, arkadaş seçmede böylesine etkisiz olduğu Yugoslav topraklarında “öteki” inancını yerleştirebilen dinamik olarak öne çıkan, kadın bedeni ve rolüne gönderme yapan söylemlerdir. Bir örnekle netleştirmek gerekirse, 1994 yılında *Ljiljan* gazetesinin editörü Dzermaludin Latic, *Karma evlilikleri, hızla kaçınılması gereken, sağlıksız, lekeli evlilikler*” olarak yorumlamış ve “Müslümanlarla-müslüman olmayanlar arasında çok büyük farklar var, bu yüzden çocuklarımıza kendi kanlarından olanlarla evlilik yapmalarını önermeliyiz ki yeni toplumumuz travmalar yaşamasin diye yazmıştır (Korac, 1998: 13). Bu ve buna benzer ifadeler, bu topraklarda

“öteki” algısını perçinlemiş, doğum, annelik, soy üzerine vurgu, “biz” algısının sahiplenilmesi, kabullenilmesinde bir kez daha ikna edici olmuştur.

Milli/etnik kimlik temizliğinin amaçlandığı bu tecavüzler farklı şekillerde gerçekleşebilir. Bir bölgede örneğin, savaş başlamadan, evlere saldırıp, ailenin eşyalarına el koyup, kadınlara tecavüz edip, sonrada ailedeki herkesi öldürmek şeklinde ya da bir köy veya şehir işgal halinde iken kadın ve kızları sokağa toplayarak halkın göz önünde tecavüz etmek gibi. 20 Nisan 1994 tarihinde Hutu askerleri evine geldiğinde henüz iki aylık evli olan, 25 yaşındaki Denis’in anlattıkları her iki durumu da örnekler.

(...) Bacaklarıma sopalarla vurarak dövmeye başladılar, sonra bir tanesi bana tecavüz etti ve şöyle dedi: “Sen şanslısın, Tanrın hala seninle, çünkü seni öldürmek niyetinde değiliz. Hutular kazandı. Siz Tutsilerin kökünü kurutacağız. Hiçbir şeyiniz kalmayacak.” Sonra beni içeri, yatağa götürdü. Şöyle devam etti: “Siz Tutsi kadınları, kendinizi dünyanın tek güzel kadını sanıyorsunuz haa!” Daha sonra vajinamdan bir parça kesti, kestiği parçayı küçük bir sopanın üzerine yerleştirdi ve pencereyi açarak bu sopayı dışarı fırlatıp, şöyle bağırdı pencereden: “Gelin şimdi bir Tutsi kadının halini görün!” sonra içeri girip beni dövmeye devam etti. Gittiklerinde her yer kan içindeydi, sürekli kanıyordum ve bana bir Hutu komşum yardım etti, tıbbi destek aldım. Hâlâ adet dönemlerimde dayanılmaz sancılarım oluyor... (Green, 2002).

Eve, köye yapılan baskınının tecavüz pratiğiyle sonlanması, bir önceki kısımda toprak, hanenin ele geçirilmesi ile kadınların da elde edilmesi arasında kurulan bağın tezahürüdür. Çünkü karşı grubun erkeklerine ait kadınlarının *habis* cinselliği bozguna uğratılmadan bu gerçek bir fetih olmayacak, bu son güçlü ilmik örülmeden galibiyet eksik kalacaktır. Tecavüzün bir diğer şekli, etnik temizliği hedeflenen grubun erkek ve kadınları ayrı kamplara yerleştirilerek, buradaki askerlerin, hatta kampa girmesine izin verilen sivil erkeklerin, istedikleri kadınları kamplardan çıkarıp dayak ve işkence yoluyla tecavüz etmesi ve çoğunlukla öldürmesidir. Ayrıca kadınlar, özel olarak hazırlanan kimi çok büyük, kimi bir apartman dairesi şeklindeki “tecavüz kampları”nda defalarca, işkence edilerek tecavüz edilir (Card, 2008: 178). Bu kamplardaki kadınlar özellikle, doktor muayenesine tabi tutulmakta, hamile kaldığı tespit edilenler, ayrılıp, serbest bırakılmaktadır. Sırplar tarafından askeri amaçla uygulanan sistematik ırza geçmeler ve özellikle hamile bırakma, Müslüman topluluğun devamını engellemeye, belli bir bölgede demografik yapıyı değiştirmeye yöneliktir (Değirmenci, 2010: 65-79). İtalyan gazeteci Giuseppe Zaccaria, 1991 yılında naklettiği ve Sırp subayı tarafından dile getirilen politikayı şöyle ifade etmiştir:

Müslüman toplulukların davranışlarına ilişkin analizimiz göstermektedir ki, söz konusu grubun ahlaki yapısı, isteği ve mücadelecisi ruhu; eylemlerimizi topluluğu en

hassas noktası olan dini ve sosyal yapısına yönlendirdiğimiz takdirde zarar görecektir. Bununla kadınları, ergen durumda olan kızları ve çocukları kastediyoruz. Bu sosyal figürlere yönelik müdahaleler topluluk arasında karışıklığa neden olacak ve bu durum öncelikle korku ve paniğe daha sonra ise savaşın sürdüğü bölgelerden muhtemelen çekilmelerine yol açacaktır (Card, 2008: 176-177, Akt. Değirmenci, 2010).

Gerek Sırp lar gerek Müslümanlar çocuğu en nihayetinde “yabancı” bir erkeğe ait saymakta, kadının kendisi dahi çocuğu “yabancı nın pisliği” olarak değerlendirmektedir (Niarchos, 2006: 280) ve kendi kültürüne bağı erkekler tarafından reddedilerek, o kültürün çocuklarını yetiştirme ihtimali büyük ölçüde azaltılmaktadır. Zorla hamile bırakmanın etnik temizlik ve demografik yapıyı değıştirmeyle bağlantısını da bu şekilde oluşur. Bir Tutsi kadınının anlattıkları da cinsiyetçi/etnik nefretin nasıl bu denli güçlü bir kültürel ortaklık olabildiğini kanıtlar; çünkü hem tecavüzü hem de zorla hamile bırakmaları milli/etnik çatışmaların “başarılı” bir taktiğı haline getiren bu ortaklıktır. Yani çocuğu “yabancı nın tohumu”, “özün lekelenmesi” şeklinde manipüle eden anlayışın her iki cinsiyet tarafından fazlasıyla içselleştirilmesidir: “Palalardan, şiddet olaylarından kurtulmuşum. Ama keşke ölseydim de Hutu milisinin çocuğunu doğurmasaydım. Bebeğimle bir kez bile oynamadım. Öyle nefret ediyordum ki ondan, yüzünü bile görmek istemiyordum. Ona baktığımda mızrakları, palaları görüyordum. Onu bir Hutu milisti olarak görüyordum. Bir katil gibi, bir katilin oğlu gibi. Ama o masumdu. Bunları yapan o değıldi ki. Sonra hislerim değışti.” (Green, 2002)

Günümüzde ceza yasaları ya da insan hakları ve ihlallerini belgeleme konusunda oldukça önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu ilerlemeler rağmen tecavüzün nasıl bu denli yaygın kalabildiğini açıklamak için makale boyunca tecavüzün milliyetçi anlatılarla pekişen ele geçirilme ve mağlubiyet gibi politik anlamlarına dikkat çekilmektedir. Yüzümüzü şimdi, etnik/dini kimlik politikalarıyla şiddeti tırmanan bugünün kanlı meydanına, Suriye’ye çevirdiğimizde karşılaştığımız zulmün arka planını da çevreleyen aynı tasavvurdur çünkü. 2011 yılını Şubat ayında Der’a kentine sığrayan kamuoyunda hükümet karşıtı ve demokrasi yanlısı Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketi ile başlayan savaş, bu ülkede alevlenmeye, kadın, erkek ve çocuklara yönelik şiddet de artmaya devam etmektedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Arbitrary Arrests, Torture and Enforced Disappearance in Syria’s Underground Prisons Since March 2011* adlı raporunda bu ülkede Mart 2011 ile Mart 2012 arasında işlenen suçları tespit etmek için eski tutuklular ve saf değıştirmiş askerlerle görüştü. Şam, Halep, Humus, Dera ve Lazkiye bölgelerindeki Hava Kuvvetleri İstihbarat merkezi, Askeri İstihbarat Şubeleri ve İdlib Merkezi Cezaevinde uygulanan suçlardan

derlenen ve birebir şiddete maruz kalanlarla, tanık olanların ifadelerini içeren rapor, Suriye devlet güçlerinin erkeklere ve aralarında 12 yaşında kız çocuklarının da bulunduğu kadınlara cinsel şiddet, tecavüz, elektrik vermek, asitle yakmak, tırnak sökmek, uzun süre acı veren gerilme pozisyonlarında tutmak gibi çok çeşitli işkence yöntemleri uyguladığını tespit etti (HRW, 2012). Raporda öne çıkan, işkencelerin çoğunlukla AK-47 silah ve pala taşıyan Şebbihalar⁴ tarafından uygulandığı. Geçen yıl, Şebbihalardan kaçarak ayrılan Fevvez, *Şebbiha mensuplarının dokunulmazlığı olduğunu, istedikleri kadar Sünni vatandaşı öldürebildiklerini ve kimsenin onlardan hesap sormadığını* ifade etmiş (BBC, 2012). Dolayısıyla, burada yaşanan tecavüzler, işkenceler de belli bir kimlik, köken temelinde okunabilir. Dera'dan M.'de bu grubun, Şubat 2012'de evlerine kocasını aramak için saldırdıklarını belirtmiş.

Kapıyı kırdılar, “Kocan nerede?” diye sordular, “Bilmiyorum, çok oluyor evden gideli” dedim. Biri bana yaklaştı, gömleğimi yırttı, göğüslerimi sıkmaya başladı. Tıpkı Şebbihaya benziyordu, sivil kıyafetler içindeydi (HRW, 2012:33).

Raporun önemli bir vurgusu cinsel şiddetin sadece gözaltılar sırasında değil, aynı zamanda milislerce evlere yapılan baskılarda da sıklıkla uygulandığı. 25 Haziran 2011'de yaklaşık 25 güvenlik gücü tarafından evine baskın düzenlenen Yusuf'un⁵ karısına tecavüz edilmesini izlemeye zorlanması, evi zaptedilmiş bir erkeğe karısının bedeninin de fethedilmesi gerektiğinin gösterilmesi, bunları korumakla özdeşleşen Sünni erkek kimliğini bozguna uğratma, parçalama çabası olarak okunmalıdır.

Eve gelip, beni kelepçelediler, diğerleri karımı yakaladı ve kıyafetlerini parçaladı, bir tanesi de ona tecavüz etti, sürekli bize hakaret ediyorlardı. Yapabileceğim hiçbir şey yoktu, elimden hiçbir şey gelmiyordu (HRW, 2012).

Mart 2012'de apartmanında komşusunun yaşadıklarına tanık olan Salma'nın ifadeleri sarsıcı:

Komşumun kızları vardı, 20 yaşında olan en büyüğünün onlarla kavga ettiğini duydum, en küçüğünü yakaladılar, 12 yaşındaydı. Çocuk, “Almayın kıyafetlerimi, bırakın” derken annesi “O daha 12'sinde” diyordu. Daha sonra onu gördüğümde (onlar gittikten sonra), kıyafetleri yırtılmıştı, 16 ve 18 yaşında olanlara da tecavüz etmişlerdi. 12'sinde olan yerde yatıyordu ve bacaklarından kanlar sızıyordu (HRW, 2012).

2011 Kasım'da tutuklu kadınlara yapılan cinsel saldırının tanıklarından biri Wissam'ın anlattıklarında “kadını” ele geçirilmiş bir erkeğin zaten yenilmiş kabul edildiği algısı netlik kazanıyor:

(...) Gelen seslerden çok sayıda kadın olduğu anlıyorduk. Pek çoğu kocası ya da erkek kardeşi arandığı için alıkoyulmuştu. İşkencecilerin şöyle dediğini duyuyorduk: “Kocana söyle gelsin seni alsın”, “Oğlun gelsin, serbest kalırsın” (HRW, 2012: 38).

Bu durumda teslim olan erkek mağlubiyeti kabul etmiş olur, olmayan erkek ise, bu zihniyet içinde korkak olarak zaten yenilmiş olur. Bu yüzden kocaları, erkek akrabaları aranan kadınların gözaltına alınışını, tecavüz paradigmasında tanımlamak mümkündür. Çünkü, bedensel özgürlüğün kısıtlandığı bir durumu ifade eden zorla alıkoyma, kadın bedeni üzerinden işleyen politik bir mesaja işaret eder; bu kez tutuklanan, gözaltına alınan kadın bedeni, iki karşı grup erkeğin mesajlarının bir aracı haline gelir.

Son olarak raporun cinsel şiddetin sadece kadınlara değil, erkeklere de uygulandığına dair vurgusu, makalenin problemin esas düğüm noktasının erkeklik olduğu yönündeki argümanını destekler. Çünkü bu itiraflarda, “penise” cinsel bir organ olmanın ötesinde yüklenen toplumsal anlamın yakıcılığını yakalarız. Tutuklu bir erkeğin, çıırılçiplak soyulması, çıplak işkence edilmesi, bilhassa “penise” yönelik darbeler, tutuklanmış erkeğin, geleneksel olarak cinsel aktivizm merkezli tanımlanan erkekliğinin de yenilgiye uğratıldığını ispat eme arzusu taşır.

(...)Penisime üç kez elektrik şoku verdiler, üç gün üç kez bu işkence devam etti. Beni çıırılçiplak soydular. (...) Penisimi elektrik kablolarıyla sardılar. Bunu 10 dakikada bir beş kere uyguladılar (HRW, 2012: 4. 31).

Bu şekilde erkekliğin mihenk taşı olmayı sürdüren cinsellik ve tecavüz, ne yazık ki bugün de savaşları tanımlamaya ve bu dinamik etrafında milli kimliklerin farklı biçimlerde oluşumuna hizmet etmeye bu oranda da erkekliği, dişilliği ve cinselliği aynı eksen üzerinden tekrar tekrar üretmeye devam ediyor.

Dönüşen Savaşların Değişmeyen Perdesi

Soğuk Savaş sonrasında artık her ulusun güvenliğinin birbirine bağlı olduğu ve bir devlette meydana gelecek çatışmaların bütün küreyi etkileyebilecek kapasiteyi içerdiği anlaşılmıştır. Bu gelişimin ordunun yapısında, görevlerinde, kendini meşrulaştırıcı araçlarında ve bunlara bağlı olarak toplumla kurduğu bağ arasında değişiklikleri ortaya çıkardığı görülür. Bu değişikliğin en net görüldüğü eksenlerden biri, milliyetçi söylemin içerdiği tehdit algısıdır (Moskos, 2000: 27). Bu tehdit “bizi”, o toprağa ait olmanın akrabılığında bir araya getirirken,

bugün muğlaklaşan içeri-dışarı, yakın-uzak olguları sonucunda, bizi kuran değerler de başkalaşmış ve tehdit bizzat bu değerlere, milli kimliğin doğrudan kendisine yönelmiştir. Avrupa emperyalizminin beslendiği “üstünlük” iddiası ve bunun sömürü için araçsallaştırılması, şimdi artık, politika, insan hakları gibi konularda bilgili, eğitilmiş, batılı ulusların askerleri aracılığıyla devreye girmekte ve o uluslara, bu özelliklerden “yoksun” milletlere demokrasi, barış, düzen götürme görevi vererek (Moskos, 2000: 21-33) yeni bir tahakküm, üstünlük aracı olarak daha farklı bir egemen erkekliği de içeren küreselleşmenin yeni egemen milliyetçiliklerini kurmaktadır. Artık vatan sınırlarından öte, özgürlük, demokrasi, eşitlik, insan hakları gibi evrensel değerlere yönelik saldırı “tecavüz” mahiyeti kazanır. Bugün, bu değerlerin temsilcisi sıfatını taşıyan Amerikadır (Podhoretz, 1996: 22, 25-26). Dolayısıyla, bu ideallerle örülmüş bir milliyetçilik anlayışı benimsenmeli, bu ideallere ülke içinde sahip çıkılmasının yanında ahlaki bir vizyona dayalı bir dış politika izlenerek dünya genelinde kabul görmesi için de çaba sarf edilmelidir (Rapport, 2008: 274). Bir başka deyişle, bu dış politikanın sağlam bir ulusal kültür oluşturulmasına katkı yapacağı, böylece ABD’nin ideolojik kudretini sağlamlaştıracağı iddia edilir (Telatar, 2012: 165). 11 Eylül 2001 saldırılarını yaşayan A.B.D ve akabinde Amerika’nın meşrulaştırdığı Afgan ya da Irak işgalleri bu durumun daha net anlaşılacağı örneklerdir.

Bilindiği üzere, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD de ikisi New York’taki Dünya Ticaret Merkezi gökdelenlerine, bir diğeri Washington D.C.’de Pentagon’a yönelik yolcu uçaklarıyla yapılan saldırı 11 Eylül Komisyon Raporu’na göre, Usame Bin Ladin’in lideri olduğu El Kaide örgütüncü gerçekleştirildi ve bu aynı zamanda Amerika’nın küresel güç ve egemenliğine karşı bir itiraz anlamı taşıyordu (Londreau, 2011: 3-5). Saldırı ekonomik, sınıfsal, tarihsel boyutlar taşımaya rağmen, saldırının devlet başkanlarınca yorumlanış biçimi ve sonrasındaki işgallerini meşrulaştırıcı araçlarına bakıldığında, hem “teröristlerinin vuruşunun” hem de “teröre karşı savaş” söyleminin katı bir Amerikan kimliği ile Müslüman kimliği arasındaki tutuculukta seyrettiği dikkat çeker. Ama Amerikan ulusunun bu kez, daha önce değinilen kandaşlık, aynı anneye sahip olan akrabalık kurgusuna sahip milliyetçi anlatıda değil, tecavüz kurgusunu taşıyan küresel değerler eksenindeki bir milliyetçilikte örülür. Biraz daha netleştirmek gerekirse, “masum” ve “savunmasız” şekilde ele geçirilmiş olmak, saldırıya tecavüz anlamı katar, tecavüzün burada araçsallaştırılan duygusal boyutu da, kitleleri birleştirmede ve şiddeti onaylatmada bir kez daha etkili bir ikna aracına dönüşür. Aslında bu çatışmanın kaynak dağılımındaki büyük dengesizlikleri, sınıfsal boyutları işaret eden ekonomik kuram temelinde analiz edilmesini öneren Galtung ve Jacobsen ise, A.B.D’nin ekonomik kavramlar yerine eskimiş bir “medeniyetler çatışması” teorisinde takılı kaldığını

belirtmişlerdir. Bu ısrarını, milli öğelere atıflarla şiddet eylemlerine daha kolay destek bulunacağını bilmesine bağlamışlar ve bu kimliğin etrafında şekillendiği “intikam” imalarına dikkat çekmişlerdir (Galtung ve Jacobsen, 2002).

Bush’un bu süreçteki demeçlerinde, “*Amerika’nın masumiyetine saldırıldığı*”, “*Masum, temiz Amerika*”, “*İkiz kulelere, ağlarından fırlamış iki jetle tecavüz edilmiştir*” gibi ifadeler öne çıkan repliklerdir (Galtung ve Jacobsen, 2002). Ya da basında sık sık, makale boyunca tecavüzün erkeklik ya da güç ispatı anlamlarına çekilen dikkati destekleyen ifadeler, örneğin “*Arapların homoseksüel tecavüzü*” gibi, ağırlık kazanmıştır (Londreau, 2011). Burada, tehdit altında olanın Amerika’nın coğrafi sınırlarından öte, evrensel değerler oluşuna ve hem bu değerlerin hem de bunlarla hasıl olmuş Amerikan ulusunun güvenliği için kullanılacak gücün, ulusal bir erkeklik, yani koruma eyleminin *aktifliği* ekseninde kuruluşuna dikkat edilmelidir. Başkan Obama’nın 2009 yılında Afganistan’a askeri müdahale ilgili kararını açıkladığı konuşmasında da Amerikan ulusunun öznel, verili, doğal bir niteliği olarak kodlanan özgürlük, demokrasi ve liderlik öğeleriyle tanımlandığını görürüz.

(...)Vahşi radikallere, teröristlere karşı savaşımız çabuk bitecek gibi değil. Bu özgür halkımızın ve dünya liderliğimizin katlanacağı zorlu bir sınav olacak. (...)barış ve refah, biz bu yükü, bu misyonla doğduk (Obama, 2009).

Tıpkı, milliyetçi anlatıların aynı anneye sahip olma varsayımı üzerinden ulusal birliği kurması gibi, Amerikan halkında *a priori* biçimde var olduğu sanılan özgürlük, liderlik ruhu etrafında hayali bir ortaklık yaratılır. Amerikalılar, özgürlük ve liderliği tüm dünyada temsil edebildikleri sürece, bu millete eklenilebilir, bu özellikleri yitirmek, daha emperyal terimlerle düşünürsek, özellikle bu konuşmada dünya liderliğini kaybetmek, Amerikan ulusunun da yok olması/yenilgiye uğratılması anlamı kazanır. Amerika, barış, selamet, demokrasi yanlısı bir ülkedir, ulus olarak bunları benimser, bunlarla yaratılmıştır ancak bazen bütün bu erdemlerin düşmanı olanların saldırılarına maruz kalabilir. İşte böyle durumlarda bu erdemler etrafında birlik olmuş, ulusal aileyi tehlikelerden koruma-kollama misyonunu sahiplenen paternal bir otorite devreye girer.

Bu süreç beni bir çok ciddi soruyla baş başa bıraktı, her seçeneği değerlendirdim. Ve artık şunu biliyorum ki her şeyden önce Amerikan ulusuna ve birliklerine karşı sorumluyum (Obama, 2009).

Kararın içeriğinden, politik amaçlarından yoksunluğuna dikkat çeken Irish M. Young da Obama’nın tutumunu “eril bir koruma mantığı” olarak yorumluyor (Young, 2007: 120).

Zira burada ataerkil ailede babanın koruyucu rolünün komutan ya da devlet başkanına eklendiği milliyetçiliğin geleneksel mirası aynen devralınmıştır. Amerika'nın masum insanlarına ve binalarına, ilerleme, demokrasi, insan hakları gibi değerlerden yoksun, barbar kimi Müslüman erkeklerince “el sürülmesi”, “tecavüz” edilmesi, zayıflık retoriğini beslemiş, bu da intikam şiddetinin ikna dozunu yükseltmiştir. Çünkü, barışı/demokrasiyi/özgürlüğü belli bir ulusal kimlikle özdeşleştirmek diğer ulusların cahil, barbar ve deneyimsiz olarak tanımlandığı “ötekileştirme” söylemini başlatır. Üstelik bu “ötekileştirme” pratik ve retoriklerinde yine kadın bedenleri öne çıkmış ve Afgan, Irak kadınları, küresel tarihin “çağdaş”-“barbar” çatışmasının gösterilen bahanesi olmanın bedelini yaşamışlardır. 11 Eylül sonrasında Irak ve özellikle Afganistan işgallerinin “yerli kadınları kurtarma”, bu “kadınlara özgürlüklerini bahşetme” anlatısı ile nasıl kurulduğuna şahit olduk. Yukarıda işaret edilen açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, özsel bir niteliği sonucu yerli kadınlara haklarını, özgürlüklerini teslim etmeyi kendine misyon edinmiş Amerika işgali, bu makalenin sorunsalı, yani tecavüzün esas olarak aktifliği vurgulayan eril cinsellik ile pasifliğini işaret ettiği dişil cinsellik dikotomisinden beslenişi etrafında okunabilir.

Evrensel değerlerden yoksun bir erkeklik üzerinden tanımlanan Müslüman erkekler, global yaşamda başarısız, geride kalmış olarak, küreselleşme ve ilerleme savaşında zaten “yenilmiş” erkeklerdir. Bu, kendi kadınlar(ı)nın yaşam biçimlerine yansımakta, onları eve kapatmakta, bütün vücutlarını ve yüzlerini *burka* ile kapatarak, her türlü insanca haklardan mahrum bırakılmaktadırlar (Abu-Lughod, 2002: 785). Geriliği, cahilliği temsil eden bir millete ait olmanın yoksunluğunu yaşayan bu kadınlar, Amerika'nın kurtarıcılığını “bekleyen” bir grup olarak tanımlanır. İlk bölümde kurtarma, koruma söylemi içinde beklemenin pasifliğine, harekete geçenin ise etkenliğine çekilen dikkati hatırlayacak olursak, Afgan kadınlarının “egemenini” özleyen dişil bir muhtaçlığa indirgenişini yakalarız.

2002 yılında Fransız Büyükelçiliği sponsorluğunda hazırlanan Avrupa Topluluğu ve Avrupa Parlamentosu üyelerinin de bulunduğu Dünya Doktorları Toplantısının “Peçenin Arkasındaki:Afgan Kadınları” başlıklı davetiyesinde yazarlar, bütün bu süreçte işleyen Batı söyleminin bir özeti gibi: (...)1996 yılında Taliban yönetime gelince Afgan kadınları yüzüstü kaldı. Sokakta gezmeleri yasak oldu. Kadınların temel tıbbi haklarını elde edemedikleri, eğitim alamadıkları bir ülkede, biz insan haklarını inatla hatırlatan bir grup olarak, “Peçeyi açmada bize Siz de yardı edin” diyoruz (Abu-Lughod, 2002: 789).

Kadınlar(ı)na demokrat, çağdaş bir “erkek” gibi davranamayan Doğu erkeklerine erkek olmadıklarını hatırlatan bu yaklaşımla batılılar, kendilerinde onların kadınlar(ı) üzerine söz söyleme, kendi doğruları ölçüsünde biçimlendirme hakkını buldular. Bu aşamada Batı

kimliğinin “Yabancı” bir kadın bedeni üzerinden beslenişini, kuruluşunu atlamamak gerekir. Burka giyen, dışarı çıkmayan, sessizliğine dikkat çekilen bu kadına “görünürlük”, “ses”, “hareket” kazandırma çabası, kadının fiziğine atıf taşır. Oysa bu çaba, yabancı kadının sesine, ve bedenine yönelik müdahaleyi paradoksal biçimde başka tarafa çevirmekten başka hiçbir şey değildir. İkiz kulelere yönelik saldırıyı A.B.D’nin kültürel değerlerine “tecavüz” olarak yorumlayan Amerika, nedense iş, Afgan kadınlarının değerlerine, gerçekte ne hissettiğine müdahale etmeye geldiğinde hiç tecavüz görmez.⁶ Oysa söz konusu müdahale, etnik/ulusal kimlik savaşında sorunları, özlemleri, şikayetleri, duyguları sorulmayan, sadece “beklediği” varsayılan Afgan kadının sesine, düşüncelerine ve bedenine apaçık bir tecavüzdür. Belki de en çok bu bağlantıdandır ki, Afgan kadının peçesini açma hakkını kendilerinde görenler, bedenine de sahip olma hakkını gördüler ve esas değerini teslim edenler olarak, bedenlerini de ele geçirmek istediler. Neticede Afganistan’ın işgali boyunca deşifre edilen Amerikan askerlerinin Afgan kadınlara yönelik tecavüzleri bu işgal söyleminin bir uzantısıydı.

2004 Mayısında Ebu Garip Hapishanesinde Amerikan askerleri tarafından tecavüz edilen Ortadoğu kadınlarının resimlerini yayınlayan *The Boston Globe* gibi gazetelerin manşetlerinin skandal yaratışına tanık olmuştuk (Scanlon, 2012). Bunların dışında, 13 Ocak 2011 tarihinde Farah’ta Amerikan askeri üssüne götürülerek tecavüz edilen Afgan kadını için cinsel zorlamadan kaynaklanan vajinasındaki parçalanmalardan ötürü kan kaybetmekten öldüğü raporu verilmiştir (Scanlon, 2012). 11 Mart 2012 tarihinde 20 Amerikan askeri aralarında 9 çocuğunda bulunduğu 16 Afgan kadın ve erkeğini öldürmüş, kadınlardan ikisine öldürülmeden önce tecavüz edildiği tespit edilmiştir. Yine 21 yaşındaki 101. Hava Bölüğüne ait A.B.D askerinin Irak Mahmudiye’de 4 üyeli bir Iraklı aileyi öldürmek ve kadına tecavüzle yargılanması gibi birçok dava, tecavüzün politik veçhelerini bir kez daha sorgulamaya taşımaktadır (CNN Justice, 2009). Bu coğrafyalar ve onların raporları, ekonomik, kültürel, siyasi birçok boyutu olan savaş tecavüzlerinin tartışılmaya açılmayı bekleyen daha pek çok örneğini taşıyor.

Sonuç yerine

Tecavüz, alay ederek, aşağılayarak ve en nihayetinde öldürerek cinselleştirilmiş bir tehdit imgesini parçalamanın en kestirme yolu olmuş ve bu haliyle yukarıda ele alınan savaşlara damgasını vurmuştur. Unutmamak gerekir ki tecavüz, kadınlara fiziksel ve ruhsal yaralamalar ve de yalnızlaştırma bedeli yükleyen, savaşların tek cinselleştirilmiş şiddet biçimi değildir. Ayrıca tecavüz, yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere sadece karşı grup/düşmanların milli söylemlerinde üreyen bir şiddet de değildir. Kuşkusuz ki, milletin

erkeklerinin “kendi” kadınları üzerinde geliştirdikleri kimlik politikaları, denetim mekanizmaları da tecavüz pratiğinin düşman gruplar arasında bu denli güçlü işleminde etkili olmaktadır. Bu anlamda, son sözde eksik kalmış ve her biri kendi başına ayrı bir çalışma konusu olmayı hakeden iki noktanın ayrıca belirtilmesi gerekir.

Makale, şiddet hiyerarşisinin yaratıldığı yönünde yanlış bir sanı uyandırmamalı. Tecavüzün kadınların yaşadığı tek ya da en şiddetli saldırı olduğu gibi. Çünkü, gerek 1991 yılından itibaren eski Yugoslavya’da işlenen uluslararası insancıl hukukun ağır ihlallerini içeren suçlardan sorumlu kişileri yargılamak için kurulan Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCMY) gerek Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi verilerine göre, kadınlar, aile üyeleri ile cinsel ilişkiye veya diğer cinsel eylemlere zorlanma, cinsel açıdan kötürüm bırakma, cinsel açıdan aşağılama, kadının üreme organları veya cinsel organlarında tıbbi deneyler yapma, çocuk düşürmeye zorlama, rahmin sterilizasyonuna zorlama, kısırlaştırma ve fahişeliğe zorlanmak, göç, sağlıksız yaşam koşulları, sıhhi olmayan şartlarda doğum yapmak, kötü beslenme gibi çeşitli ve çok farklı boyutlarda işkencelere maruz kalmışlar, hatta hamile olanların pek çoğu, doğurup sonra da kendi çocuklarını öldürmeye dahi zorlanmışlardır (Clark, 2009: 99).

Bir diğer olgu ise, özellikle son bölümde incelenen yeni savaşların tecavüz retoriğinin tek taraflı işlemediği gerçeğidir. Şöyle ki, Amerikan’ın Afgan kadınlarına yönelik müdahalesini de tecavüz zemininde okuyan bu makale, aynı politikanın Afgan erkeklerince uygulanan yüzünü de kabul eder. Batı ya da yabancının kendi ülkelerine kültürel, ekonomik, düşünsel her türlü müdahalesi, yerli erkeklerin kadınlar(1)nı yerelliklerinin temsili için daha çok kullandıkları, bedenlerinin, doğum güçlerinin, giyimlerinin üzerine daha çok düştükleri, hareketlerine daha çok hükmettikleri patriarkal bir kısır döngünü başlatır. Söylemlerin yeni iktidar biçimleri üretebilen alanlar olduğu ve şiddetin bu söylem pratikleri içinde olduğu düşünülürse, bu müdahaleler, kadınların bedenlerinin, çıkarlarının aile, din, devlet gibi büyük kurumların gerekliliklerine endekslenmesine dönüşebilir (Kocaoğlu, 2007: 7). Yukarıda değinilen Afganistan-Amerika ya da Ruanda, Yugoslavya’da bu taktikle, Rao’nun, kadınların ve bedenlerinin uluslararası arenada siyasi söylemsel mücadelelerde kolayca araçsallaştırıldığını belirttiği durumun örnekleri yakalanır (Rao, 1995: 174) ve bu, kadının haklarının kültür adına öne sürülen gerekçelerle çiğnendiği, kültürel kimliğin simgesel belirleyicileri olarak görüldüğü tehlikeli bir durumu da başlatabilir. Böylece, kadının ne zaman doğurup doğurmayacağına, nerede nasıl giyineceğine, kısacası bedenine “rızasız” müdahale edildiği, kadınların görüş ve gereksinimlerinden azade karar verildiği süreç istikrara kazanır. Kadın namusu söylemi, yerli erkeklerin onurunu ve “erkeklik”lerini kurduğu

cinselleştirilmiş milli hikayelere ve de tecavüze hız vermeye devam eder. Bütün bunların sonucunda görülüyor ki, kadın bedeni ve doğurganlığı ne kadar çok belli bir kimlik için araçsallaştırılırsa, tecavüz de o kadar çok silahlaştırılacaktır.

SON NOTLAR

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara.

** Yunan mitolojisinde Ceza ve İntikam tanrıçası olarak kabul edilir. Yunan mitolojisinde tıpkı tanrıların cinsiyetinden öte, isimlerinin anlamlarıyla sahip oldukları iktidarın öncelikli olması gibi, bu makalede de *Poine*, dişi olması nedeniyle değil, taşıdığı anlam, tecavüzün nedeni ve tarihi değişen savaşların değişmeyen sahnesi olarak kalabilmesini açıkladığı için seçilmiştir.

¹ Baskının zararlarını değişik boyutlarda çekebilen erkekler olduğunu kabul etmekle ve hepsinin en nihayetinde bu sistemden çıkar sağladığını söyleyen indirgemeci bir yaklaşımdan uzak durmakla beraber, kadınlar, kimlik bakısına ek, erkek kontrol ve şiddetini en somut haliyle günlük deneyim biçiminde yaşadığı için asimetrik kavramını kullanıyorum.

² Tiyatro sahnesinin seyircisine en yakın olduğu, sesin en rahat ulaştığı yer anlamına gelen tiyatro terimidir.

³ Makale salt savaş tecavüzlerine odaklanmanın sınırlılığını taşıdığı için, kadınların sadece şiddet kurbanı ve savaş mağduru olduğuna dair yanlış bir kanıyı üretmemelidir. Kadınlar, savaşa kimi kez aktif destekçileri, savaşçıları, militanları olarak da katılmakta ya da tam tersi biçimde savaş karşıtı eylemlerle, bu sürece eklenmekte ve bu süreçleri şekillendirmektedir. Bu konuda kapsamlı örnekler için bkz. Cockburn, 2009, Enloe, 2000, Goldstein, 2001.

⁴ 1975 yılında Hafız Esed'in yeğeni Nümeyr Esed tarafından kurulan Şebbihalar Nusayri milislerini ifade ediyor, özellikle Sünni üyeler çekildikten sonra, onlara karşı soykırım uygulama amacını taşıyan bu grup, aşiretlerden toplanan, çoğu ordu'dan atılmış kriminal askerlerden oluşuyor ve Esed yönetimine bağlılıklarıyla biliniyorlar. Bu yüzden hükümet karşıtı eylemcileri durdurma, püskürtme amaçlı işlerde yer alıyorlar. (Reuters, 2012, International Pessmedya, 2012)

⁵ Rapordaki geçen isimlerinin hiçbirisi gerçek değildir. Takma isimler kullanılmıştır.

⁶ Burada özellikle bir ayrımı vurgulamak gerekir. Afgan kadınlarının Taliban yönetimi boyunca somut ve zalimce bir baskı altında yaşadığı tartışılmaz bir gerçektir. (Bu konuda bkz. Kandiyoti, 2008) Ancak bu argümanı, Afgan kadınları için bu ülkeye toplumsal cinsiyet perspektifi kazandırmak için çalışan, özgür Afgan kadınları için mücadele eden hem yerli (RAWA gibi), hem de uluslararası (Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadın Birliği, WILPF gibi), kadın örgütlerinin samimi çabalarından ayırmak isterim.

KAYNAKÇA

ABU-LUGHOD, L. (2002), Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others", *American Anthropologist*, 104 (3), ss.783-790.

ANDERSON, B.(1990), *Imagined Communities*, Londra: Verso.

BOEHMER, E. (1991), "Stories of women and mothers: gender and nationalism in the early fiction of Flora Nwapa", NASTA.

BROWNMILLER, S. (1975), *Against Our Will: Men, Women and Rape*, New York:Simon and Schuster.

CARD, C.(2008), "The Paradox of Genocidal Rape Aimed at Enforced Pregnancy", *The Southern Journal of Philosophy*, 46 (1), ss.176-189.

CLARK, J. N. (2009), "International War Crimes Tribunals and the Challenge of Outreach", *International Criminal Law Review*, 9 (1), ss. 99-116.

CNN JUSTICE, (2009), <http://articles.cnn.com/2009-05-11/justice/us.soldier.iraq.killings_1_fbi-agents-steven-green-soldier?_s=PM:CRIME>.

COCKBURN, C. (2009), *Buradan Baktığımızda Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi*, (Çev. Füsün Özlen) İstanbul: Metis Yayınları.

COHN, C. (1993), "Wars, Wimps, and Women: Talking Gender and Thinking War", M. Cooke (ed.), *Gendering War Talk*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, ss. 227-246.

ÇAĞLAYAN, H. (2007), *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

DAVIDOFF, L. VE HALL, C. (1987), *Family Fortunes. Men and Women of the English Middle Class 1780-1850* London: Hutchinson.

DEĞİRMENÇİ, O. (2010), "Uluslararası Suç Olarak Kadına Karşı Cinsel Şiddet Eylemleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 89 (4), ss.27-95.

ENLOE, C. (2000), *Maneuvers: The International Politics of Militarizing Women Lives*, Berkeley: University of California.

GALTUNG J. ve JACOBSEN C. G. (2002), *Semptember 11 2001: Diagnosis, Prognosis, Therapy*, London: Pluto Press.

GELLNER, E. (1964), *Thought and Change*, London: Weidenfeld & Nicolson.

GOLDSTEIN, J. S. (2001), *War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa*, Cambridge: Cambridge University Press.

GREEN, L.L (2002), "Sexual Violence and Genocide Against Tutsi Women", *Columbia Human Rights Law Review*, 33 (3), ss. 733-776.

HUMAN RIGHTS WATCH (2012), <<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0712webwcover.pdf>>.

INTERNATIONAL PRESSMEDYA (2012), <<http://www.pressmedya.com/haber/11310/suriyede-cinsel-siddet-ve-tecavuzler-suruyor.html>>.

KANDİYOTİ, D. (2008), "The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan", Dona Pankhurst (ed.), *Gendered Peace Women Struggles for Post-War Justice and Reconciliation*, New York: Routledge.

KOÇAOĞLU, D. (2007), "Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği", *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, (3), ss.1-34, <http://research.sabanciuniv.edu/5862>.

KOONEZ, C. (1987), *Mothers in The Fatherland*, New York: Martin's Press.

KORAC, M. (1998), "Ethnic Nationalism, Wars and the Patterns of Social, Political and Sexual Violence against Women: the Case of Post Yugoslav Countries", *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 5 (2), ss.153-181.

LANDREAU, J. C. (2011), "Obamas My Dad : Mixed Races Suspects, Political Anxiety and The New Imperialism", *Thirdspace* 10 (1), <http://www.thirdspace.ca/journal/article/viewArticle/landreau/408>.

MCCLINTOCK, A. (1991), "No Longer in a Future Heaven: Women and Nationalism in South Africa", *Transition*, 51 ,s.104-132.

MOSKOS, C. (2000), *The Post Modern Military*, New York:Oxford University Press.

MOSSE, G. (1985), *Nationalism and Sexuality: Middle Class Morality and Sexual Norms in Modern Europe*, WI: University Wisconsin Press.

NAGEL, J. (2003), *Race, Ethnicity, and Sexuality*, New York, Oxford:Oxford University Press.

NAJMABADI, A. (2000), "Sevgili ve Ana Olarak Erotik Vatan: Sevmek, Sahiplenmek, Korumak", Ayşegül Altınay (ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar*, İstanbul: İletişim Yayınları, ss.129-165.

NIARCHOS, C. N. (2006), "Women, War and Rape:Challenge Facing the Tribunal for the Former Yugoslavia", B.B.Lockwood (ed.), *Women s Rights: A Human Rights Quarterly Reader*, Baltimore:The John Hopkins University Press.

OBAMA, B. (2009), "Remarks by the President in Address to the Nation on the Way Forward in Afghanistan and Pakistan." *The American Presidency Project*. December 1, 2009. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-address-nation-way-forward-afghanistan-and-pakistan>.

PARKER, A., RUSSO, M., SUMMER, D., YAEGER, P. (1992), *Nationalism and Sexualities*, London:Routledge.

PATEMAN, C. (1988), *The Sexual Contract*. Cambridge: Polity Press.

PODHORETZ, N. (1996), "Neoconservatism: A Eulogy", *Commentary*, March, ss. 19-27.

RAPPORT, A. (2008), "Unexpected Affinities? Neoconservatism's Place in IR Theory", *Security Studies*, 17(2), ss. 257-293.

RAO, A. (1995), "The Politics of Gender and Culture in International Human Rights Discourse", J. Peters ve A. Wolper (ed.), *Women s Rights-Human Rights, International Feminist Perspectives*, London:Routledge.

QUASIMODO, S. (1995), *Salvatore Quasimodo Bütün Şiirlerinden Seçmeler*, İstanbul: Kavram Yayınları.

REUTERS (2012).

<<http://www.reuters.com/article/2012/05/29/us-syria-crisis-usa-idUSBRE84S0TQ20120529>>.

SAIGOL, R. (2008), "Militarization, Nation and Gender: Women Bodies as Arenas of Violent Conflict", Pinar İlkaracan (ed.), *Deconstructing Sexuality in the Middle East Challenges and Discourse*, Hampshire, England:Ashgate, ss.165-175.

SCANLON, W. (2012), "Murder and Rape Rampant in Afghanistan", <<http://www.rawa.org/temp/runews/2012/08/28/murder-and-rape-rampant-in-afghanistan.html>>.

SMITH, A. (2001), *Nationalism*, Cambridge: Polity.

TELATAR, G. (2012), "Yeni Muhafazakârlar, Demokrasinin Yayılması ve Amerikan Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67 (3), ss.159-187.

THE WASHINGTON MONTHLY, (2001)

<http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0111.coulterwisdom.html>

YOUNG, I. M. (2007), "The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State., W Stands for Women", Michael L., Marso, Lori Jo Ferguson (ed.), Durham: Duke University Press, ss. 115-139.

YUVAL DAVIS, N. (1997), Cinsiyet ve Millet, (Çev. Aşşın Bektaş), İstanbul: İletişim Yayınları.